

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-48>

**CHURCH CALENDAR REFORM IN UKRAINE
AS A PROBLEM OF CIVILIZATION CHOICE**

**РЕФОРМА ЦЕРКОВНОГО КАЛЕНДАРЯ В УКРАЇНІ
ЯК ПРОБЛЕМА ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ**

Вокоч В. М.

*Doctor of Political Sciences, Professor,
Professor at the Department
of International Politics
Uzhhorod National University*

Бокоч В. М.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародної
політики
Ужгородський національний
університет*

Останнім часом значної актуальності в Україні набула проблема реформування церковного календаря, яка вийшла за суто релігійні рамки. Найбільшою мірою вона торкнулася зміни дати одного із найбільших християнських свят – Різдва Христового.

Християнські церкви світу нині використовують різні календарі – юліанський, новоюліанський та григоріанський. Найдавнішим із них є юліанський календар, який майже впродовж двох тисяч років перебуває у вжитку окремих церков і держав. Відповідно до цього календаря Різдво Христове святкується 7 січня. В Україні юліанський календар почав утверджуватися із запровадженням християнства в Київській Русі.

Виявлені з часом у юліанському календарі недосконалості стали причиною розробки та запровадження у 1582 р. григоріанського церковного календаря, у якому відзначення релігійних свят зміщувалося на 13 днів. Згідно з цим календарем Різдво Христове відзначалося 25 грудня. Григоріанський календар набув у західному світі значного поширення, тоді як східні церкви продовжували користуватися юліанським календарем.

1923 р. Константинопольським собором був ухвалений удосконалений юліанський календар – новоюліанський, який по датах збігався із григоріанським календарем. Низка Помісних православних церков, серед яких Константинопольська, Олександрійська, Антиохійська, Румунська, Болгарська, Грецька, Кіпрська, Албанська, Чеських земель і Словаччини, прийняли цей календар і почали святкувати Різдво Христове в той же день, що і західні християни – 25 грудня.

Натомість Російська православна церква, а також церкви, що знаходилися під її впливом, – Єрусалимська, Сербська та Грузинська – продовжували відзначати це свято за старим юліанським календарем, тобто 7 січня. Оскільки українське православ'я тривалий час було частиною Російської православної церкви, воно також послуговалося юліанською календарною системою. Українські греко-католики теж використовували старий юліанський календар і святкували Різдво Христове 7 січня.

У деяких країнах, зокрема Молдові, Білорусі, Лівані та Албанії, Різдво Христове святкують двічі – 25 грудня і 7 січня. Протестантські церкви у різних країнах світу різдвяне свято відзначають 25 грудня. Таким чином, християнам світу не вдалося досягти згоди щодо встановлення єдиного дня святкування Різдва Христового. Нині 75 відсотків католиків, православних та протестантів у світі відзначають Різдво Христове 25 грудня, а 25 відсотків – 7 січня [1].

Вибір та впровадження церквами календарної системи нерідко супроводжувалися гострою полемікою та протистоянням. Україну теж неодноразово охоплювали ці процеси.

У формуванні сучасного церковного календаря в Україні брали участь не лише релігійні організації, а й державні органи, зокрема Верховна Рада України. У прийнятому ще в радянський період (10 грудня 1971 р.) Кодексі законів про працю Української РСР був визначений перелік «святкових і неробочих днів» (стаття 73), який жодної згадки про релігійні свята не містив.

Серед перших кроків на шляху до демократизації українського суспільства стало прийняття 20 березня 1991 р. Верховною Радою Української РСР доповнень до вищезазначеного кодексу, згідно з якими релігійні свята Різдво Христове, Пасха (Великдень) та Трійця були офіційно внесені до переліку «святкових і неробочих днів». За Різдва Христовим законодавчо була закріплена дата святкування 7 січня. При цьому, поза увагою законодавців не залишилися й свята інших релігій. Згідно з прийнятими доповненнями до кодексу за поданням релігійних громад інших (неправославних) конфесій, зареєстрованих в Україні, керівництво підприємств, установ, організацій мало надавати особам, які сповідують відповідні релігії, до трьох днів відпочинку впродовж року для святкування їх великих свят з відпрацюванням за ці дні [2].

2017 р. Верховною Радою України були прийняті чергові зміни до Кодексу законів про працю України, відповідно до яких при збереженні 7 січня як дати святкування Різдва Христового за юліанським календарем, неробочим днем визнавалося 25 грудня – день Різдва

Христового за новоюліанським та григоріанським календарями. Тим самим в Україні на законодавчому рівні була офіційно закріплена календарна система з подвійним святом Різдва Христового (7 січня і 25 грудня) [3].

Однак законодавче закріплення подвійного святкування Різдва Христового тривало недовго. 28 червня 2023 р. Президент України В.Зеленський, скориставшись своїм конституційним правом законодавчої ініціативи, вніс на розгляд Верховної Ради України проект закону, яким передбачалося скасування 7 січня як однієї із дат подвійного святкування Різдва Христового і встановлення єдиного дня для його відзначення – 25 грудня. 14 липня 2023 р. цей законопроект був ухвалений Верховною Радою України [4].

Серед релігійних організацій в Україні на святкування Різдва Христового за новим стилем, тобто 25 грудня, першими почали переходити протестантські церкви та громади. У 2022-2023 р. цей процес охопив й інші конфесії. Невдовзі до нього приєдналися такі численні і впливові релігійні організації як Православна церква України та Українська греко-католицька церква.

Реформування календарної системи Православною церквою України здійснювалося з урахуванням громадської думки, літургійної практики більшості зарубіжних Помісних православних церков світу, а також необхідності віддалення українців від «російської церковної культури».

Рішення про офіційне запровадження Православною церквою України новоюліанського календаря ухвалювалося найвищим церковним форумом – Помісним собором (27 липня 2023 р.). Новий календар вступив у дію 1 вересня 2023 р.

Однією із релігійних організацій, яка активно підтримала зміну церковного календаря, була Українська греко-католицька церква. Офіційний її перехід на григоріанський календар теж відбувся 1 вересня 2023 р. Цей крок Української греко-католицької церкви значно наблизив її до Ватикану та католицького світу. Слідом за українськими греко-католиками на новий церковний стиль почали переходити зарубіжні структури Української греко-католицької церкви.

З метою уникнення внутрішньоконфесійної та міжконфесійної напруги українські православна та греко-католицька церкви пішли по шляху не прискореного, а поступового впровадження церковної календарної реформи.

Особливу позицію щодо реформи церковного календаря зайняла Українська православна церква. Вона не визнала перенесення на

державному рівні дати святкування Різдва Христового на 25 грудня, заявивши про подальше неухильне дотримання нею старого юліанського церковного календаря і відзначення цього свята 7 січня.

Незважаючи на неоднозначне ставлення різних церков, релігійних організацій і віруючих до календарної реформи в Україні, кількість тих, хто підтримує зміну дати святкування Різдва Христового із 7 січня на 25 грудня, із року в рік зростає. І хоча церковна календарна реформа в Україні остаточно не завершена, вона відбувається у руслі світових релігійних традицій.

Рівень підтримки населенням України церковної календарної реформи залежить від багатьох чинників: глибини релігійних традицій, конфесійної специфіки релігійних організацій, суспільно-політичних поглядів їх послідовників, регіональних особливостей, бажання та готовності віруючих та духовенства стати в один ряд із цивілізованими країнами світу.

Зміна церковного календаря в Україні має не лише суто релігійні, а й політичні аспекти. По-перше, церковна календарна реформа в Україні відбувається в контексті сучасних суспільно-політичних процесів та в руслі державної релігійної політики. По-друге, надання можливості релігійним організаціям і віруючим вільно відзначати релігійні свята за юліанським, новоюліанським та григоріанським календарями є одним із свідчень наявності в Україні релігійної свободи. По-третє, церковна календарна реформа не тільки віддаляє Україну від Росії у духовно-релігійній сфері, а й зближує її із європейським та світовим релігійним співтовариством.

Література:

1. Лише ті Церкви, на яких впливала Москва, користуються «старим» календарем – Владика Діонісій. Главком. 24 грудня 2020 р. URL: <https://glavcom.ua/news/pereyti-na-noviy-stil-vimoga-zdorovogo-gluzdu-726639.html>

2. Закон Української РСР «Про зміни і доповнення до Кодексу законів про працю Української РСР при переході республіки до ринкової економіки». Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № ст. 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/871-12#Text>

3. Закон України «Про внесення змін до статті 73 Кодексу законів про працю України щодо святкових і неробочих днів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2211-19#n5>

4. Закон України «Про внесення змін до статті 73 Кодексу законів про працю України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3258-20#n15>